

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Can Ali ve Petek TÜRKMEN - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:43124/98)

KABULEDİLEBİLİRLİK KARARININ ÖZET ÇEVİRİSİ

28 MART 2006

OLAYLAR

Sırasıyla 1969 ve 1971 doğumlu başvuranlar Can Ali Türkmen ve eşi Petek Türkmen, Türk vatandaşı olup, olayların meydana geldiği dönemde İstanbul'da ikamet etmekteydiler.

Başvuranlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde İstanbul Barosu avukatlarından Ayşenur Çelik ve Murat Çelik tarafından temsil edilmektedirler.

Tarafların sunduğu üzere dava koşulları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. Başvuranların Yakalanıp Gözaltına Alınmaları

Başvuranlar, yasadışı örgüt TIKB (Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği) üyesi olmakla suçlanarak, 6 Ocak 1994 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi polisleri tarafından yakalanıp gözaltına alınmışlardır.

Başvuranlar, gözaltında oldukları sırada kötü muameleye maruz kalmışlardır. Yapılan kötü muamelenin sonucunda meydana gelen izler, 11 Ocak 1994 tarihinde kendilerini ziyarete gelen avukatları tarafından fark edilmiştir.

Can Ali, sessiz kalma hakkını ileri sürerek ifade vermeyi reddetmiştir. Oysa Petek, TIKB bünyesindeki faaliyetleri hakkındaki itiraflarının bulunduğu ifadesini imzalamıştır.

Başvuranlar, gözaltının sona erdiği 17 Ocak 1994 tarihinde, İstanbul Adli Tıp Kurumu tabibi tarafından muayene edilmişlerdir. Aynı gün düzenlenen raporda hiçbir şiddet izinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Muayenenin ardından başvuranlar, öncelikle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Başsavcısı tarafından dinlenmişlerdir. Can Ali suçlamalara itiraz etmiştir. Eşi de, baskı altında ifade verdiğini savunarak, aynı şekilde suçlamalara itiraz etmiştir.

Türkmen çifti, yine 17 Ocak 1994 tarihinde, DGM yedek hakimi önüne çıkarılmış ve hakim önünde başvuranlar gözaltı sırasında kötü muameleye maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Hakim başvuranların tutuklu yargılanmalarına karar vermiştir.

Cezaevi doktoru, 19 Ocak 1994 tarihinde, cezaevine kabul edilmelerinden önce, başvuranları muayene etmiş ve başvuranların vücudunda bazı yaralar tespit etmiştir.

Başvuranların talebi üzerine 24 Ocak 1994 tarihinde, Cezaevi İdaresi yukarıda varılan sonuçlar ışığında başvuranların Eyüp Adli Tıp Kurumu tarafından yeniden muayene edilmelerini istemiştir.

2. Gözaltından Sorumlu Polisler Aleyhinde Başlatılan Cezai Usul İşlemleri

Başvuranlar, 4 Şubat 1994 tarihinde, işkence altında itirafta bulunmaya zorladıkları gerekçesiyle gözaltından sorumlu polisler aleyhinde İstanbul Savcılığı'na şikayette bulunmuşlardır.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı, 13 Haziran 1994 tarihinde sözkonusu dört polisi İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi önünde suçlamıştır. Cumhuriyet Başsavcısı polislerin itirafta bulunmaları amacıyla işkence yaptıkları gerekçesiyle Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 243. maddesi uyarınca mahkum edilmelerini istemiştir.

Başvuranlar, bu yargılamada müdahil tarafı oluşturmaktadırlar.

Esasa bakan hakimler, 5 Haziran 1995 tarihli duruşmada, başvuranlarla birlikte aynı cezaevinde bulunan kişiler, cezaevine gelişlerinde Can Ali'nin kollarını kullanamaz halde olduğunu ve karısının sol kolunun felç olduğunu belirtmişlerdir. Türkmen çifti, zar zor yürüyebilmekteydi. Vücutlarında morumsu ekimozlar bulunmaktaydı. Birkaç ay boyunca diğer tutukluların yardımıyla özel ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Çift kendilerini sorguya çekenlerin işkence uyguladıklarını dile getirmişlerdir.

1996 yılı Kasım ayında Ağır Ceza Mahkemesi Adli Tıp Kurumu'nun 2 No'lu Bilirkişi Kurulu'ndan, başvuran Petek hakkındaki 17 ve 24 Ocak 1994 tarihli raporlar arasındaki çelişkiler hakkında karar vermesini istemiştir. Hakimler, özellikle ikinci raporda yer verilen yaraların başvuranın tutuklandıktan sonra meydana gelip gelmediğini araştırmışlardır.

Başvuran, 21 Ekim 1996 tarihinde Cerrahpaşa Üniversite Hastanesinde ve 16 Aralık 1996 tarihinde ise Adli Tıp Kurumu'nun 2 no'lu Bilirkişi Kurulu tarafından muayene edilmiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi, 14 Haziran 1999 tarihli kararla, dört polisin delil yetersizliğinden beraatine karar vermiştir. Mahkeme sanıkların savunmalarını ve özellikle şikayetçilerin tutuklu bulunduğu 17 ve 24 Ocak 1994 tarihlerinde düzenlenen iki sağlık raporu arasında geçen süreyi gözönüne almıştır.

Başvuranlar kararın temyizine gitmişlerdir.

Yargıtay, 28 Haziran 2000 tarihli kararla, başvuranlar tarafından dile getirilen iddialara cevap vermeden kamu davasının sona erdiğine karar vermiştir. Bu bağlamda yüksek mahkeme konu hakkındaki beş yıllık zamanaşımı süresinin, dava konusu sorgulamaların

yapıldığı tarihten itibaren işlemeye başladığını ve bu süreyi yarıda kesecek herhangi bir durum olmadığından, bir önceki mahkeme karara varmadan önce sürenin sona erdiğini belirtmiştir.

3. Adli Tıp Kurumu Tabibi Aleyhinde Başlatılan Usul İşlemi

Başvuranlar, 1994 yılı Ocak ayında, gözaltının sona ermesinin ardından kendilerini muayene eden İstanbul Adli Tıp Kurumu tabibi aleyhinde, görevlerini kötüye kullanmakla suçlayarak şikayette bulunmuşlardır.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı, 13 Haziran 1994 tarihinde, hiçbir kanıtın desteklemediği gerekçesiyle bu şikayet hakkında takipsizlik kararı vermiştir.

Ancak, İstanbul Tabibler Odası başvuranlara, sözkonusu doktorun benzer şikayetlere konu teşkil ettiğini ve aynı dönemde tutuklulara yapılan işkencelere dair izleri kasten sakladığından dolayı altı aylığına mesleğini icra etmesinin yasaklandığına dair bilgi vermiştir.

4. DGM Önünde Başvuranlar Aleyhinde Başlatılan Cezai Usul İşlemi

Cumhuriyet Başsavcısı, 20 Ocak 1994 tarihinde başvuranları yasadışı silahlı örgüte mensup oldukları gerekçesiyle DGM önünde suçlamış ve TCK'nın 168§ 2 ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddeleri gereğince mahkum edilmelerini istemiştir.

Başvuranlar, askeri hakim de bulunduğu esasa bakan hakimler önünde, Ankara DGM tarafından aynı olaylar gerekçesiyle mahkum edilmelerini ileri sürerek, suçlamaları reddetmişlerdir.

Başvuranlar, 11 Nisan 1997 tarihli kararla suçlu bulunmuşlar ve her birini on iki yıl altı ay hapis cezasına çarptırılmıştır. DGM, daha önceki mahkumiyet kararının farklı bir suçtan dolayı verildiği gerekçesiyle, *ne bis in idem* ilkesine göre yapılan başvuranların esas savunmasını bertaraf etmiştir. Bunun için esasa bakan hakimler, diğer sanıkların beyanları, başvuranın ifadesi, çeşitli TIKB'a ilişkin dergi ve yayınlar ile birlikte ele geçirilen baskı gereçleri gibi kanıt unsurlarına dayanmışlardır.

Başvuranlar, Yargıtay'a temyiz başvurusunda bulunmuşlardır. Yargıtay, 17 Şubat 1999 tarihli kararla, temyizine gidilen karar onamıştır. Bu karar başvuranların avukatının bulunmadığı 25 Şubat tarihinde verilmiştir.

Daha sonra başvuranlar, 2000 yılı Aralık ayında F tipi Cezaevine nakledilmişlerdir. Nakledildikleri cezaevinde zaman içinde birçok olay meydana gelmiş ve polisler ile tutuklular arasında şiddetli çatışmalar vuku bulmuştur.

Bu olayları protesto etmek amacıyla başvuranlar açlık grevi başlatmışlardır. Bu nedenle *Wernicke-Korsakov Sendromu* hastalığına yakalanan başvuranlar, sırasıyla 29 Aralık 2001 ve 5 Şubat 2002 tarihlerinde geçici olarak serbest bırakılmışlardır.

ŞİKAYETLER

Başvuranlar öncelikle, gözaltında kendilerine yapılan işkence nedeniyle AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmesinden şikayetçi olmaktadır.

Başvuranlar AİHS'nin 6§1 maddesini ileri sürerek, kendilerini yargılayan ve mahkum eden İstanbul DGM'nin, bünyesindeki üç hakimden birinin asker kökenli olmasından dolayı tarafsız ve bağımsız bir mahkeme olmadığını ileri sürmektedirler. Başvuranlar bunun yanısıra, bu mahkeme önündeki yargılamanın 6§1 ve 3 -a ve -d maddesi açısından adil olmadığını ileri sürmektedirler.

Başvuranlar, 11 Aralık 2002 tarihli görüşlerinde, gözüaltına alınmalarından sorumlu polisler aleyhinde başlatılan yargılamanın uzun sürmesinden şikayetçi olarak, yeni bir şikayet dile getirmişlerdir.

HUKUK AÇISINDAN

A. Tarafların Argümanları

1. Hükümet

a. AİHS'nin 3. maddesine göre yapılan şikayet hakkında

Hükümet görüşlerinde, hiçbir ön itirazda bulunmamaktadır.

Esas hakkında ise Hükümet, başvuranların vücutlarında hiçbir yara izine yer verilmeyen 17 Ocak 1994 tarihli sağlık raporu sonuçlarıyla yetinmektedir. Ayrıca Hükümet, Adli Tıp Kurumu'nun 2 no'lu Bilirkişi Kurulu'nun çabalarına rağmen kaynağının bu rapor ile 24 Ocak tarihli rapor arasındaki belirlenemediği çelişkinin kesin bir ağırlığının bulunmadığını savunmaktadır.

Aynı şekilde Hükümet, maruz kaldıkları yaralanmaların ayrıntılı tarifini yapamayan ve muğlak olan iddialarını dile getirmekle yetinen başvuranların inandırıcılıklarından şüphe duymaktadır.

b) AİHS'nin 6. maddesine göre yapılan şikayetler hakkında

Hükümet, o dönemde yürürlükte olan mevzuata atıfta bulunmakta ve DGM bünyesinde bulunan askeri hakimlerin tayin ve atama şekillerini düzenleyen anayasal hükümleri ve askeri hakimlerin adli görevlerini yerine getirirken faydalandıkları güvenceleri ileri sürmektedir. Buradan Hükümet, özellikle İstanbul DGM önündeki yargılamanın AİHS'nin 6§1 maddesi gerekliliklerini tamamen yerine getirdiği sonucunu çıkarmaktadır.

2. Başvuranlar

a. AİHS'nin 3. maddesine göre yapılan şikayet hakkında

Başvuranlar, işkencenin Türkiye'de yaygın bir uygulama olduğunu söylemektedirler. Başvuranlar, gözüaltının sona ermesinin ardından yapılan ilk muayenenin yüzeysel olduğunu belirtmekte ve İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi önünde de ilgili doktorun derinlemesine muayene etmediğini belirttiğini eklemektedirler. Başvuranlar, Ağır Ceza Mahkemesi'nin kendisine sunulan sağlam tıbbi kanıtlara gerekli önemi vermekte ihmalkarlık gösterdiğini ileri sürmektedirler.

b. AİHS'nin 6. maddesine göre yapılan şikayetler hakkında

Başvuranlar, DGM'leri, siyasi nitelikli istisnai mahkemeler olarak nitelendirmekte ve bu mahkemelerin cezai yargılamanın temel güvencelerini, canları istediğinde tanımadıklarını belirtmektedirler. Bu bağlamda, başvuranlar, 1994 yılı Ekim ayında bu mahkemelerden biri tarafından yasadışı örgüte mensup olmaktan mahkum edildiklerini hatırlatmakta ve bu davada İstanbul DGM'nin, lehlerindeki tanıkları dinlemeleri gerektiğini düşünmeden, halihazırdaki suçlarının kanıtı olarak bu eski mahkumiyet kararını ele alarak yargıladığını iddia etmektedirler.

B. AİHM'nin Takdiri

AİHM, dava konusu polisler aleyhinde başlatılan yargılamanın ivedilikten yoksun olmasına ilişkin başvuruların yeni şikayetlerinin incelenmesine gerek olmadığına kanaat getirmektedir. Sonuç olarak başvuruların müdahil taraf olmalarından dolayı 6§1 maddesinin uygulanabileceği düşünülse de, sözkonusu yargılamanın 28 Haziran 2000 tarihinde sona erdiğini gözlemlemek yeterli olacaktır.

11 Aralık 2002 tarihli yazılı görüşlerde ilk defa dile getirilen bu şikayet, gecikmeli olup, AİHS'nin 35§1 ve 4 maddesi uyarınca reddedilmelidir.

Buna karşın, yukarıda belirtilen diğer şikayetler ve Hükümet'in herhangi bir itirazda bulunmaması konusunda, AİHM, 35. madde bakımından kabul edilebilir bulunmasına engel olabilecek hiçbir gerekçe görmemektedir.

Ayrıca AİHM, olayların ve tarafların argümanlarının ön incelemesini yaptığından dolayı, yargılamanın bu aşamasında, esastan incelenmesini gerektiren yeterince karmaşık maddi ve hukuki sorunlara neden olan bu şikayetler hakkında karar verme durumunda olmadığına kanaat getirmektedir.

Bu gerekçelere dayalı olarak AİHM, oybirliğiyle,

İtham edilen polisler aleyhinde başlatılan usul işleminin uzun sürmesine ilişkin 6§1 maddesine göre yapılan yeni şikayetin kabul edilemez olduğuna;

Esasa ilişkin şikayetler saklı kalmak üzere, başvurunun geri kalan kısmının kabul edilebilir olduğuna;

Karar vermiştir.